

La supervivència del finès i l'eslovè

«Si comparem la situació de Finlàndia, entre Suècia i Rússia, amb la de Catalunya, entre Espanya i França, hi ha algunes similituds de fets cabdals»

De menut, sentia dir que el Golf de Finlàndia es glaça a l'hivern i pensava: pobres finlandesos! De més gran, ja vaig saber que el glaç afectava, sobretot, els russos, que tenen Sant Petersburg al fons del Golf. I també vaig saber que l'imperi dels tsars s'havia apropiat de Riga, primer, i els soviètics de Königsberg (Kaliningrad), després, situats més al sud, per garantir-se una sortida hivernal segura a la Mar Bàltica. Els finlandesos, en canvi, tenien algun port alternatiu fora del Golf que no es glaçava. És per aquest camí que em vaig preguntar quines serien les aliances i conflictes militars entre Finlàndia i els seus veïns.

El que durant uns cent anys va ser el Gran Ducat de Finlàndia dins l'Imperi Rus (des del 1809, en temps de les guerres napoleòniques, fins a la creació de la República de Finlàndia el 1917), havia sigut durant el sis-cents anys anteriors un domini del Regne de Suècia. Efectivament, Finlàndia, amb la seva llengua fino-uràlica (el finès), va estar sotmesa a Suècia, de llengua indoeuropea (el suec, de la família germànica), des de la seva cristianització els segles XII-XIII fins a l'esmentada conquesta pels tsars russos del 1809. Per què no va desaparèixer el finès durant els sis segles durant els quals la llengua dominant i del poder va ser el suec? Doncs perquè els finlandesos van abraçar, de la mà dels suecs, la reforma luterana i, per tant, el seu compromís en la traducció del Nou i el Vell Testament i dels textos litúrgics a la llengua del poble. Allà la llengua del poble era el finès. A imitació de la traducció de la Bíblia i els Evangelis a l'alemany per Martí Luter, el seu contemporani del segle XVI i bisbe de Turku (la primera diòcesi dels finlandesos), Mikael Agricola, va traduir els Evangelis i gran part de la Bíblia al finès. Es considera que el bisbe Agricola va ser el pare del finès literari. D'aquest mateix "salvament luterà" van gaudir les llengües de les actuals repúbliques bàltiques.

Durant el segle següent, el XVII, hi va haver l'eclosió de l'educació i l'alfabetització dels nens en les escoles parroquials luteranes, és a dir, s'ensenyava a llegir el catecisme en finès, tot i ser el suec la llengua de l'administració. I quan va arribar el segle XIX amb la implantació de l'escola pública estatal, de caràcter més laic, la gran sort del finès és que ja no va ser Suècia la que va decidir la llengua de l'ensenyament: el Gran Ducat de Finlàndia ja era dins l'Imperi Rus, on gaudia d'un estatus autònom. Al centre de Hèlsinki hi ha encara avui dia una estàtua d'una tsarina. Vaig preguntar una vegada com era que la Finlàndia independent mantenia una estàtua dedicada a una representant del poder rus i em van explicar que durant el segle XIX hi havia al Gran Ducat una tibantor entre el suec (parlat per una minoria però que era, sobretot, la llengua de l'administració en què descansava la dominació russa) i el finès. Després d'uns intents fallits de russificació, finalment el 1892 Rússia va acceptar, amb la intermediació de la tsarina, la prevalença del finès sobre el suec.

Si comparem la situació de Finlàndia, entre Suècia i Rússia, amb la de Catalunya, entre Espanya i França, hi ha algunes similituds, fent abstracció, és veritat, de fets cabdals, com per exemple l'esmentada Reforma Luterana. Suècia es va comportar amb els finlandesos com Espanya ho va fer amb els catalans des de 1714. Rússia, en canvi, va fer realitat al Gran Ducat de Finlàndia el que Napoleó va anunciar en annexionar-se Catalunya el 1812: respectar els costums, la llengua i el dret propis. Mai sabrem si Napoleó hagués mantingut la promesa, ja que va ser derrotat inicialment el 1814 i l'annexió de Catalunya a l'Imperi Francès va durar, per tant, només dos anys. Això sí, es van crear els Departaments del Ter, Montserrat, Segre (sense la Vall d'Aran) i Boques de l'Ebre (amb Fraga i Mequinensa) i el Diari oficial de Barcelona es va publicar en català i francès.

Decididament, la sort del finès va ser el luteranisme i la de Finlàndia, haver sabut aprofitar

l'oportunitat històrica que va representar el 1917 la Revolució Bolxevic a Rússia per declarar la independència. Tanmateix, si els finlandesos no haguessin abraçat la Reforma luterana, potser haurien arribat a la independència de 1917 com el gaèlic va arribar, en estat molt precari, a la independència d'Irlanda el 1937. Que la sort del finès va ser el luteranisme ho mostra de manera diàfana la supervivència de l'eslovè (llengua eslava amb 2 milions de parlants). Mentre que una altra llengua eslava amb pocs parlants com el rutè només en té ara uns 70.000, dividits entre cinc països, l'eslovè gaudeix d'una salut molt bona. Si és veritat que Rutènia va estar molt de temps sota el domini hongarès, no és menys cert que en paral·lel Eslovènia es trobava sota el domini austríac (tots dos dominis amb llengües no eslaves). La pregunta és: ¿aleshores, sent totes dues poblacions predominantment cristianes no reformades (catòlics de ritu llatí o bizantí), què hi pinta aquí el luteranisme?

Si van a la capital d'Eslovènia, Ljubljana, veuran una estàtua dedicada a Primoz Trubar, reconegut com el primer autor i fundador de la literatura eslovena el 1550. Trubar va ser un pastor protestant, en l'època de Luter, que va introduir la Reforma a Eslovènia. Va traduir i escriure llibres de caràcter religiós. Després, els luterans eslovens van patir una gran repressió amb la Contrareforma, impulsada pels Habsburg que dominaven el seu territori des de Viena, i van quedar empetits i marginats. Amb tot, l'empremta luterana en la fixació de la llengua eslovena va quedar per a la posteritat. D'aquí les diverses estàtues que Primoz Trubar té a Eslovènia, tot i tractar-se d'un país majoritàriament catòlic. Fins i tot el veuran en la moneda eslovena de dos euros! Hi ha una conseqüència clara: tant els finlandesos com els eslovens agraeixen a Luter el poder parlar i escriure les seves llengües amb normalitat.